

การศึกษาสภาพทางสังคมและ วัฒนธรรมของชุมชน ในแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ตะวันออก

รองศาสตราจารย์ ภารดี มหาขันธ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งได้แก่ จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง โดยแบ่งพื้นที่ศึกษาออกเป็นสองเขต คือ เขตชนบทและเขตเมือง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ประชาชนในพื้นที่พัฒนา จำนวน 966 คน

การวิจัยครั้งนี้ กระทำโดยการศึกษาจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำโดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านประชากร ประชาชนในพื้นที่พัฒนา ยังมีการศึกษาก่อนข้างต่ำ มีรายได้อยู่ในเกณฑ์เหนือเส้นความยากจน ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ไม่มีการย้ายถิ่น มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ต้องการให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาสูง และรับราชการ ต้องการให้บุตรธิดาเลือกคู่ด้วยตนเอง และต้องการอยู่กับบุตรสาวเมื่อเข้าสู่วัยชรา

2. ด้านการใช้เทคโนโลยี ประชาชนส่วนใหญ่มีเทคโนโลยีที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวก

สะดวกและเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มากกว่าเทคโนโลยีเพื่อการผลิต

3. ด้านระบบนิเวศ ประชาชนยังขาดความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรในท้องถิ่น

4. ด้านวัฒนธรรม ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ ทั้งประเพณีเกี่ยวกับชีวิต อาชีพ ศาสนาและประเพณีของชนกลุ่มน้อย

ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาไม่ว่าจะเกิดขึ้น ณ ที่ใด ย่อมจะส่งผลไปถึงประชากรในท้องถิ่นนั้น ๆ ในทุก ๆ ด้าน ทั้งผลโดยตรงและผลกระทบทางอ้อม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงต่อสภาพแวดล้อม และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงได้ ย่อมได้รับประโยชน์และความสุข ส่วนผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงได้ ย่อมเกิดความคับข้องใจ มีปัญหา มีความทุกข์ เป็นปัญหาแก่ทั้งตนเอง และจะสร้างปัญหาให้แก่สังคมด้วย เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาการปรับตัวของประชาชนดังกล่าว จึงควรที่จะมีการให้การศึกษา อบรม และใช้มาตรการอื่น ๆ ในการเตรียมตัวบุคคล ให้มีความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ได้อย่างราบรื่นและมีความสุข

การเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ อันเป็นผลของการพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องทราบถึงสภาพของประชาชนในพื้นที่การพัฒนาเป็นเบื้องต้น ทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อที่จะเป็นพื้นฐานสร้างความเข้าใจในประชาชนในพื้นที่อื่นจะนำไปสู่การให้การศึกษาอบรม เพื่อการเตรียมตัวสำหรับความเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต โดยเหตุที่การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างมีแผน มีการนำความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เข้ามาสู่พื้นที่ ดังนั้น ความเปลี่ยนแปลงย่อมจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน การให้การศึกษาอบรมแก่ประชาชน มีความจำเป็นสำหรับการเตรียมตัวประชาชนให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลง ได้อย่างราบรื่น แต่การที่จะสามารถให้การศึกษาอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่พัฒนาเป็นเบื้องต้น งานวิจัยเรื่องนี้ จึงมีความจำเป็นสำหรับการสร้างความเข้าใจในสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่การพัฒนา เพื่อที่จะทำให้การให้การศึกษาอบรมแก่ประชาชนสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้น ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ความมุ่งหมายของการค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสภาพที่ตั้ง ลักษณะทาง

ภูมิศาสตร์ของชุมชนชนบทและเมือง ในพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออก

2. เพื่อศึกษาโครงสร้างประชากร การอพยพย้ายถิ่น และการเปลี่ยนแปลงของประชากร

3. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีของชุมชน

4. เพื่อศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน

5. เพื่อศึกษาแบบนิเวศวิทยา และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์อย่างมีระบบ กลุ่มตัวอย่างซึ่งสุ่มมาจากระชาชนในพื้นที่พัฒนา มีรายละเอียดต่อไปนี้

จังหวัด	เขตเมือง	เขตชนบท	รวม
ชลบุรี	165	167	332
ระยอง	150	154	304
ฉะเชิงเทรา	165	165	330
รวม	480	486	966

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่พัฒนาเกี่ยวกับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 71 ข้อ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล กระทำโดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

สรุปผลการค้นคว้า

โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เป็นโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมพื้นที่สามจังหวัดในภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ซึ่งเรียกว่า พื้นที่การพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม เพื่อทดแทนการนำเข้าและเพื่อการส่งออก โดยการผลิตและพยายามใช้ทรัพยากรภายในประเทศ ทั้งนี้โดยได้กำหนดให้ภาคตะวันออกสามารถเปิดระบบเศรษฐกิจของประเทศสู่การค้ากับนานาประเทศ ให้เป็นแหล่งภูมิภาคที่สามารถรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กระจายออกมาจากกรุงเทพฯ รวมทั้งเพื่อปรับโครงสร้าง

อุตสาหกรรมของประเทศสู่อุตสาหกรรมใหม่ และกระจายการผลิตของอุตสาหกรรมให้มากยิ่งขึ้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายใน ภาคตะวันออกและบริเวณใกล้เคียง

โครงการพัฒนาดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรง และทางอ้อม แก่บริเวณที่ตั้งของโครงการ อันเป็นพื้นที่พัฒนา และจังหวัดต่าง ๆ ในภาค ตะวันออก รวมไปถึงการพัฒนาในระดับภาค และระดับประเทศด้วย ผลกระทบอันเกิดจาก โครงการพัฒนา จะส่งผลต่อสังคม ทั้งใน ด้านกายภาพและด้านสังคม ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ต่อสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของประชาชน ทั้งในด้านบวกและ ในด้านลบ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ขึ้น หากไม่มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับ สภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้ว ปัญหา ในด้านต่าง ๆ ย่อมจะเกิดขึ้นในพื้นที่การพัฒนา ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาสภาพ ของพื้นที่พัฒนา เพื่อแสวงหาแนวทางและ มาตรการที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพ ของการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนา

เพื่อที่จะทราบความเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะ เกิดขึ้นในอนาคตอันเป็นผลของการพัฒนางาน วิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพของพื้นที่พัฒนา ก่อนที่จะมีการนำโครงการพัฒนามาใช้ ในแง่ของสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของ ชุมชนในพื้นที่พัฒนา ซึ่งผลของการวิจัยจะ ได้นำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาทาง ด้านสังคม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของ

สังคมอันจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเตรียมรับ สถานการณ์อันจะเกิดขึ้นภายหลังจากการนำ แผนพัฒนามาใช้อย่างเต็มรูป หากไม่มีการ เตรียมการเพื่อรองรับผลของการพัฒนาไว้ ล่วงหน้า เช่น ให้การศึกษาอบรมแก่ประ ชาชนให้มีความพร้อมในการดำรงชีวิตใน สังคม การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การยอมรับในความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น จะมีผลทำให้ประชาชน ที่อยู่ในพื้นที่พัฒนาไม่สามารถปรับตัวให้เข้า กับความเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการ พัฒนาได้ อันจะทำให้เกิดความคับข้องใจ ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม ซึ่งนับว่าการพัฒนา ไม่บรรลุผลสมตามความมุ่งหมายตามที่รัฐบาล ได้กำหนดไว้

การศึกษาสภาพทางสังคมและวัฒน ธรรมของชุมชนในพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออก จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความ เข้าใจในสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ในพื้นที่พัฒนาได้ถูกต้อง ถ่องแท้ยิ่งขึ้น เพื่อ ที่จะได้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนา และ การเตรียมประชาชนที่จะต้องรับผลของการ พัฒนาให้มีความพร้อมที่จะรับความเปลี่ยนแปลงอันจะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถดำรง ชีวิตอยู่ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง และสามารถที่จะรักษาสภาพของสังคมที่กำลัง เปลี่ยนแปลงให้เป็นสังคมที่มีความสงบสุข สืบไป

ผลการวิจัยโดยสรุป แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านประชากร การใช้เทคโนโลยี ระบบนิเวศ และด้านวัฒนธรรม

1. ด้านประชากร

ในส่วนที่เกี่ยวกับด้านประชากรพบว่า ในเขตเมือง ประชาชนจะมีอายุ ระหว่าง 21-40 ปี แต่ในเขตชนบทนั้น มีรูปแบบของกลุ่มอายุที่ไม่ชัดเจน

สำหรับทางด้านระดับการศึกษาพบว่า ในเขตเมือง ชายมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง ส่วนในเขตชนบทประชาชนส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาต่ำทั้งชายและหญิง การศึกษาจัดว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่พัฒนา

ทางด้านสถานภาพสมรส ประชาชนส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทเป็นผู้ที่สมรสแล้ว แต่ในเขตเมือง ทั้งชายและหญิง มีสภาพที่เป็นโสดมากกว่าในเขตชนบท ทั้งนี้ อาจเป็นด้วยปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย และปัญหาเรื่องการทำงาน เป็นต้น

ทางด้านการประกอบอาชีพ พบว่า ประชาชนในเขตเมืองมีอาชีพรับราชการและค้าขายเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในเขตชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอิสระ และอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนาทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และทำการประมง เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ประชาชนในเขตชนบทมีอัตราการว่างงานสูงกว่าประชาชนในเขตเมือง ทั้งนี้ อาจเป็นด้วยว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบท ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม จึงมีการว่างงานตามฤดูกาลเกิดขึ้นได้ในบางโอกาส

ในส่วนที่เกี่ยวกับรายได้ของประชาชน ในพื้นที่พัฒนา พบว่ารายได้ของประชาชนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท อยู่ระหว่าง 1,000-4,000 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นรายได้ที่อยู่เหนือเส้นความยากจน เมื่อพิจารณาในด้านรายจ่าย ปรากฏว่า ประชาชนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีรายจ่ายโดยเฉลี่ย เดือนละ 1,001-3,000 บาท ซึ่งเป็นอัตราที่ใกล้เคียงกันของทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท

ในด้านสถานที่ทำงาน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่พัฒนามีการทำงานในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงส่วนน้อยที่ออกไปทำงานนอกท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพรับราชการ

ทางด้านขนาดของครอบครัว ประชาชนในพื้นที่พัฒนาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีบุตรโดยเฉลี่ยครอบครัวละ 1-4 คน ซึ่งยังจัดว่าเป็นครอบครัวขนาดเล็ก

จากการศึกษาลักษณะของครอบครัวของประชาชนในพื้นที่พัฒนา ปรากฏว่าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) คือ มีสามี ภรรยา บุตร อยู่รวมกันเท่านั้น ไม่มีญาติพี่น้องหรือปู่ย่า ตายาย รวมอยู่ด้วย ครอบครัวเดี่ยว เป็นครอบครัวที่มีระเบียบวินัยเคร่งครัด มีการจัดระเบียบครอบครัวที่ดี มีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความมั่นคงในครอบครัว อันเป็นภูมิคุ้มกันมิให้เกิดปัญหาในสังคม เพราะปัญหาทางสังคมส่วนใหญ่เกิดมาจากประชาชนที่เป็นสมาชิกของครอบครัวขยาย (Extended Family)

ทางด้านการย้ายถิ่น จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่พัฒนา ไม่มีการย้ายถิ่น กล่าวคือ ประชาชนเป็นคนในพื้นที่เดิม ไม่ได้มีการอพยพย้ายถิ่นมาจากท้องถิ่นอื่น มีเพียงส่วนน้อยที่มีการย้ายถิ่นภายในจังหวัดเดียวกัน และภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น ความจริงที่ว่า ที่ใดที่มีการพัฒนา ที่นั้นย่อมเป็นปัจจัยดึงดูดให้ประชาชนจากท้องถิ่นอื่นเข้ามาประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก และเมื่อมีการอพยพย้ายถิ่นมากก็ย่อมมีปัญหาติดตามมามากด้วย

จากการศึกษาถึงเหตุผลของการย้ายถิ่นของประชาชนในพื้นที่พัฒนา พบว่าเหตุผลของการย้ายถิ่นส่วนใหญ่เกี่ยวกับงานอาชีพและการหางานทำ ประชาชนหญิงในเขตชนบทอ้างเหตุผลของการย้ายถิ่นว่า เกิดจากการย้ายตามครอบครัว ส่วนประชาชนทั้งชายและหญิงในเขตเมือง ให้เหตุผลของการย้ายถิ่นว่า เพื่อศึกษาต่อเรื่องของครอบครัว ประกอบอาชีพและการทำงาน อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการพัฒนาอย่างเต็มรูป ในพื้นที่พัฒนา จะมีการย้ายถิ่นจากภูมิภาคอื่น เข้าสู่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากขึ้น ซึ่งถ้าหากไม่มีการวางแผนเพื่อการรองรับที่รอบคอบแล้ว ปัญหาต่าง ๆ คงจะติดตามมาอย่างแน่นอน

จากการศึกษาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่พัฒนาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีที่อยู่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง การมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง เป็นการป้องกัน

มิให้เกิดปัญหาการไม่มีที่อยู่อาศัย ซึ่งมักเกิดขึ้นเนื่อง ๆ ในเขตเมือง อันเนื่องมาจากที่อยู่อาศัยขาดแคลน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อพยพเข้ามาจากท้องถิ่นอื่น เพื่อมาหางานทำ อาจจะสร้างที่อยู่อาศัยชั่วคราว ทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ความสกปรกรกรุงรัง ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชน การมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง จะไม่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว

เกี่ยวกับความต้องการให้บุตรธิดาได้รับการศึกษา หรืออีกนัยหนึ่ง ความมุ่งหวังในการศึกษาของบุตรธิดา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทต้องการให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา แสดงว่าประชาชนในพื้นที่พัฒนามีความมุ่งหวังในการศึกษาของบุตรธิดาอยู่ในระดับสูง ทั้ง ๆ ที่จากสถานภาพทางด้านการศึกษาของประชาชนในพื้นที่พัฒนาอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ กล่าวคือสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ต้องการให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาในระดับสูง ซึ่งก็นับว่าเป็นนิมิตที่ดีสำหรับการพัฒนาต่อไป

สำหรับเหตุผลที่ต้องการให้บุตรธิดาได้รับการศึกษา จากการศึกษาพบว่าเหตุผลที่ต้องการให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับประชาชนในพื้นที่พัฒนา ระบุว่า การได้เรียนสำเร็จการศึกษาสูง ทำให้หางานง่ายมากที่สุด เหตุผลรองลงมาได้แก่ เหตุผลที่ว่าเพราะเป็นไปตามความต้องการของบุตรธิดา จะเห็นได้ว่า จุดประสงค์สำคัญของการศึกษา

ตามความประสงค์ของประชาชนในพื้นที่พัฒนา ได้แก่ การมีงานทำ ซึ่งเป็นการเน้นที่ด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

การศึกษาความประสงค์ของบิดามารดา เกี่ยวกับอาชีพที่ต้องการให้บุตรชายและบุตรสาวประกอบ พบว่า ประชาชนในพื้นที่พัฒนาส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรชายและบุตรสาวประกอบอาชีพรับราชการ จะเห็นได้ว่า ความต้องการให้บุตรหลานเป็นข้าราชการยังฝังอยู่ในความคิดของบิดามารดา ไม่มีวันเสื่อมคลาย อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนที่เป็นหญิงในเขตเมืองต้องการให้บุตรสาวประกอบอาชีพอิสระ รองลงมาจากอาชีพรับราชการซึ่งนับว่าเป็นนิมิตที่ดีสำหรับอาชีพอิสระในอนาคต

เกี่ยวกับการเลือกคู่ครองของบุตรชายและบุตรสาว จากการศึกษาพบว่าประชาชนในพื้นที่พัฒนา ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ต้องการให้บุตรชายและบุตรสาวเลือกคู่ครองด้วยตนเอง

ทางด้านการเลือกอยู่กับบุตรธิดา ประชาชนในพื้นที่พัฒนาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ส่วนใหญ่เลือกอยู่กับบุตรสาว เมื่อตอนอยู่ในวัยชรา ซึ่งความต้องการดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวความคิดของประชาชนในพื้นที่พัฒนาที่ไม่ต้องการอยู่ตามลำพัง เมื่อตนอย่างเข้าสู่วัยชรา แต่ต้องการอยู่กับบุตรหลาน ซึ่งเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาผู้สูงอายุในสังคมเมืองต่อไปในอนาคต

2. การใช้เทคโนโลยี

ประชาชนในพื้นที่พัฒนา ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีการใช้เทคโนโลยีที่ใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ เช่น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเล่นวิดีโอ โทรศัพท์ ตู้เย็น เป็นต้น เทคโนโลยีที่ใช้ในเขตเมืองมากกว่าเขตชนบท เช่น เต้าแก๊ส กล้องถ่ายรูป ปีน รถยนต์ เป็นต้น ส่วนเทคโนโลยีที่ใช้ในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง เช่น รถจักรยานยนต์ วิทยุ-เทป พัดลม ตู้เย็น เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า เทคโนโลยีที่ใช้มากในชนบทเป็นเทคโนโลยีที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเป็นส่วนใหญ่ เทคโนโลยีเหล่านี้ มิใช่เป็นเทคโนโลยีพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต

เกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารปรากฏว่าประชาชนในพื้นที่พัฒนาส่วนใหญ่ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทอ่านหนังสือพิมพ์รายวันกันเป็นส่วนใหญ่และอ่านอยู่เพียงไม่กี่ฉบับ เป็นที่น่าสังเกตว่า ประชาชนในชนบทรับข่าวสารจากสื่อมวลชนประเภทสิ่งตีพิมพ์ ที่ผลิตขึ้นในส่วนกลางมากกว่าในท้องถิ่นและที่น่าสนใจก็คือ ประชาชนในเขตชนบททั้งหญิงชายมีอัตราการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน (สามฉบับ) สูงกว่าประชาชนในเขตเมือง

จากการศึกษาพฤติกรรมการซื้อหนังสือพิมพ์และนิตยสารของประชาชนในเขตเมืองและเขตชนบท พบว่า ประชาชนในเขตเมืองส่วนใหญ่ ซื้อหนังสือพิมพ์และนิตยสารทุกวัน

ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตชนบท
ซื้อในบางครั้ง กล่าวโดยสรุป ประชาชนใน
พื้นที่พัฒนาซื้อหนังสือพิมพ์และนิตยสารอ่าน
ถึงร้อยละ 81.45 นับว่าเป็นอัตราการซื้อที่
ค่อนข้างสูง

3. ระบบนิเวศ

การศึกษาความรู้และความคิดเกี่ยวกับ
ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น พบว่าประ-
ชาชนในพื้นที่พัฒนา ในเขตเมือง ไม่มีความรู้
เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และ
ให้ความเห็นว่า ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติใน
ชุมชน ส่วนประชาชนในเขตชนบท ส่วน
ใหญ่ตอบว่ามีทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
เป็นที่น่าสังเกตว่า ประชาชนที่อยู่ในเขตชนบท
ซึ่งใกล้ชิดกับแหล่งพัฒนา ย่อมได้รับข่าวสาร
หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรม-
ชาติในชุมชน ผิดกับประชาชนในเขตเมือง
ที่ไม่ได้รับข่าวสาร หรือมีประสบการณ์เกี่ยว
กับทรัพยากรธรรมชาติเลย จึงไม่ทราบว่
ในชุมชน มีทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องนี้จำเป็น
อย่างยิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสื่อสาร
มวลชน จะต้องเผยแพร่ความรู้และข่าวสาร
ให้ทราบอย่างกว้างขวาง

สำหรับเรื่องการมีแหล่งน้ำจืด และความ
สะอาดของแหล่งน้ำจืด ในพื้นที่พัฒนา ประ-
ชาชนในพื้นที่พัฒนาทั้งในเขตเมืองและเขต
ชนบท มีความเห็นว่า ยังมีแหล่งน้ำจืดใช้
อย่างเพียงพอ ทั้งน้ำจืดเพื่อการอุปโภค บริ-
โภค และน้ำสำหรับใช้ในการเกษตรและ

อุตสาหกรรม สำหรับความเห็นเกี่ยวกับความ
สะอาดของน้ำจืด ประชาชนส่วนใหญ่มีความ
เห็นว่า น้ำในแหล่งน้ำจืดมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์
สะอาด แหล่งน้ำจืดธรรมชาติที่สำคัญในพื้นที่
พัฒนา ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิง-
เทรา แม่น้ำประแสร์ แม่น้ำระยอง จังหวัด
ระยอง และลำน้ำพานทอง จังหวัดชลบุรี
ส่วนอ่างเก็บน้ำที่สำคัญในเขตพัฒนา ได้แก่
อ่างเก็บน้ำบางพระ อ่างเก็บน้ำหนองค้อ จัง-
หวัดชลบุรี อ่างเก็บน้ำมาบประชัน อ่างเก็บ
น้ำดอกกราย จังหวัดระยอง

เกี่ยวกับเรื่องการเน่าเสียของแหล่งน้ำ
จืด ในพื้นที่พัฒนา ประชาชนทั้งในเขตเมือง
และเขตชนบทส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ยังไม่มี
ปัญหาเกี่ยวกับการเน่าเสียของแหล่งน้ำจืด
ในเขตพัฒนา

เกี่ยวกับความสะอาดของน้ำทะเล ประ-
ชาชนในพื้นที่พัฒนา มีความเห็นว่าคุณภาพ
ของน้ำทะเลอยู่ในเกณฑ์สะอาด ยังไม่มีการ
เน่าเสีย แต่ต่อไปในอนาคต เมื่อมีการพัฒนา
อย่างเต็มรูป หากไม่มีมาตรการป้องกันและ
กำจัดน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และ
แหล่งที่อยู่อาศัยของประชาชนอย่างถูกต้อง
แล้ว น้ำทะเลจะต้องประสบปัญหาเน่าเสีย
อย่างแน่นอน ส่วนปัญหาเกี่ยวกับโรคของ
สัตว์น้ำ ขณะนี้ยังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับโรคของ
สัตว์น้ำในพื้นที่พัฒนา

เรื่องอากาศเสียในเขตพัฒนา ประชาชน
ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ในขณะที่ทำการวิจัย
ยังไม่มีสภาพอากาศเสียเกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่อง
จากโครงการพัฒนายังไม่ได้ดำเนินการอย่าง

เต็มรูป และเขตชนบทยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเขตเมือง

เกี่ยวกับสภาพความสมบูรณ์ของดิน ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตพัฒนา มีความเห็นว่า สภาพของดินยังมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการเกษตรกรรม อย่างไรก็ตามการพัฒนาในพื้นที่พัฒนาส่วนใหญ่มุ่งไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรม ดังนั้น ความอุดมสมบูรณ์ของดินจึงไม่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเท่ากับปัจจัยด้านอื่น ส่วนความเห็นเกี่ยวกับความมั่งคั่งของพืชที่ปลูกในพื้นที่พัฒนานั้น ประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า พืชที่ปลูกมีความมั่งคั่งดี

ทางด้านความดังของเสียง ประชาชนในพื้นที่พัฒนาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีปัญหาเกี่ยวกับเสียงดังบ้าง แต่ยังไม่ถึงระดับที่เป็นปัญหามาก ความดังของเสียงส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรม รวมทั้งเสียงดังที่เกิดขึ้นในบริเวณเมือง อันได้แก่เสียงรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เรือยนต์ ตลอดจนเสียงเครื่องอำนวยความสะดวกในบ้านเรือน เมื่อเขตชนบทกลายเป็นเขตเมือง ปัญหาในเรื่องเสียงดังจะมีมากขึ้น จำเป็นต้องมีมาตรการในการป้องกันความดังของเสียงที่จะเกิดขึ้น

สำหรับปัญหาสุขภาพจิตในพื้นที่พัฒนา ประชาชนในเขตเมืองมีความเห็นว่า มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตอยู่บ้าง แต่ประชาชนในเขตชนบท เห็นว่าขณะนี้ยังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการขยาย

ตัวของเขตเมือง จะทำให้มีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ภาวะการติดยาเสพติดของประชาชนในพื้นที่พัฒนา ในเขตเมือง มีการติดยาเสพติดบ้าง แต่ในเขตชนบท ยังไม่มีการติดยาเสพติด อย่างไรก็ตาม เมื่อพื้นที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มรูป มีการกลายสภาพจากชนบทเป็นเมือง ภาวะการติดยาเสพติดของประชาชนก็จะขยายตัวกว้างขวางขึ้น หากไม่มีมาตรการป้องกันและปราบปรามที่เข้มแข็งและรัดกุม

ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตเมือง แต่ในเขตชนบทยังไม่มีปัญหาอาชญากรรม เป็นธรรมดาของชุมชนที่เปลี่ยนสภาพจากชุมชนชนบท เป็นชุมชนเมือง สิ่งแวดล้อมและปัญหาต่าง ๆ ย่อมผลักดันให้เกิดปัญหาอาชญากรรม เมื่อพื้นที่พัฒนาได้รับการพัฒนาอย่างเต็มรูปแล้ว จำเป็นที่จะต้อง มีมาตรการในการป้องกันอาชญากรรมอย่างเข้มแข็ง

สำหรับปัญหาอุวอาชญากรรม ซึ่งเป็นปัญหาที่เป็นต้นตอของปัญหาอาชญากรรม ก็เช่นกัน ปัจจุบันเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นในเขตเมือง แต่ในเขตชนบท ยังไม่มีปัญหาเท่ากับในเมือง หรือจะมีปัญหาบ้างก็เป็นส่วนน้อย ปัญหาอุวอาชญากรรมก็เช่นเดียวกับปัญหาอาชญากรรม มักเกิดขึ้นในเขตเมืองหรือชุมชนที่มีประชาชนอยู่กันอย่างแออัด ขาดความเป็นระเบียบทางสังคม ครอบครัวมีปัญหาความแตกแยก และปัญหาด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ควรที่จะมีการพัฒนาด้านสังคมควบคู่กันไปด้วย

เกี่ยวกับปัญหาโสเภณี ในพื้นที่พัฒนาเขตเมือง ปรากฏว่ามีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว แต่ในเขตชนบทยังไม่มีปัญหาเกิดขึ้น ปัญหาโสเภณีก็เช่นเดียวกับปัญหาอาชญากรรม และปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนเมือง หรือชุมชนใหญ่ ๆ ที่ประชาชนอยู่กันอย่างแออัด และมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนั้น ปัญหาโสเภณี ยังมักเกิดขึ้นในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

4. ด้านวัฒนธรรม

การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่พัฒนาเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่นกระจายกันไปตามประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับประเพณีต่าง ๆ ในพื้นที่พัฒนาแยกเป็น ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา และประเพณีของชนกลุ่มน้อย ประชาชนส่วนใหญ่ของพื้นที่พัฒนาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท เข้าร่วมในประเพณีเกี่ยวกับชีวิตประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ

และประเพณีเกี่ยวกับศาสนา อันเป็นประเพณีประจำท้องถิ่น การเข้าร่วมในกิจกรรมประเพณีของประชาชน เป็นนิมิตที่ดีของการอนุรักษ์ประเพณีดังกล่าวให้คงอยู่ต่อไป อนึ่ง การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น ประชาชนมักกระทำกันที่วัดมากที่สุด ทั้งนี้เพราะเหตุว่า พิธีกรรมส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น งานศพ งานบวช งานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น จึงสมควรพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของแหล่งวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สมบูรณ์ต่อไป

การยอมรับบุคคลเข้าร่วมในพิธีกรรม จัดว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นปัจจัยหนึ่งของการแพร่วัฒนธรรม ประชาชนในพื้นที่พัฒนาส่วนใหญ่ ยอมรับคนในชุมชนเข้าร่วมในพิธีกรรม มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นประชาชนในเขตเมือง ที่ยอมรับคนนอกชุมชนเข้าร่วมในพิธีกรรม ในอนาคต เมื่อมีการพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ เขตชนบทกลายเป็นเมืองมากขึ้น ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นก็จะมีลักษณะเป็นสากล ที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้เข้าร่วมอย่างกว้างขวางขึ้น ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมมีการแพร่หลายมากขึ้น

บรรณานุกรม

- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. แบบแผนของวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิค. กรุงเทพฯ : องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2503.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก, 2531.
- นิภา ส. ตุมรสุนทร และคนอื่น ๆ. นโยบายสวัสดิการสังคมเพื่อรองรับผลการพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.
- ภารดี มหพันธ์. สรุปผลรายงานการวิจัยวัฒนธรรมภาคตะวันออกและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง : เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการเพื่อกำหนดทิศทางการวิจัยภาคตะวันออก. ชลบุรี : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ร่วมกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. บางแสน, 2530.
- สไปเซอร์, เอ็ดวาร์ด เอช. บรรณานุกรม. มนุษย์กับการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิค. แปลจาก Human Problems in Technological Change. โดย สุเทพ สุนทรเกสัช. กรุงเทพฯ : สภาวิจัยแห่งชาติ, 2516.